

DEKALOG (gr. δεκάλογος [dekálogos], od: δέκα λόγοι [deka lógoi] — dziesięć słów) — najstarszy, powszechnie uznawany zbiór praw człowieka; Dziesięcioro Przykazań.

Wg tradycji biblijnej, d. został przez Boga objawiony Mojżeszowi, jako podstawowy zespół norm regulujących ludzkie postępowanie. Łatwe do zapamiętania przykazania d., powiązane ze sobą jak dziesięć palców u rąk, to niezwykle i wyjątkowy zbiór pouczeń, mający zapewnić człowiekowi rozwój psychiczny i moralny. Zapisany w Biblii w dwóch księgach (Wj 20, 1–17; Pwt 5, 6–21), a wzmiankowany w innych, stanowi d. nie tyle jakiś system prawny, ile nakaz uczciwego i bogobożnego życia w społeczności ludzkiej. Przykazania d. są związane z rodzinnym, rodzowym i państwowym życiem człowieka, dlatego analogiczne sformułowania pojawiły się w starożytnych kulturach Wschodu, np. w prawie Hammurabiego.

W d. łatwo wyróżnić cztery grupy nakazów, obejmujących całokształt moralnego postępowania człowieka w społeczności rodzinnej i ponadrodzinnej. Grupę pierwszą stanowią przykazania odnoszące się do Boga jako transcendentnej racji bytu ludzkiego. Bóg jest Kimś jedynym, któremu oddaje się boską cześć; Kimś jedynym, kim nie można się posługiwać i używać do innych celów, wykorzystując jego Imię. W przykazaniu pierwszym można dojrzeć zagwarantowanie wolności religii, ugruntowane na uznaniu transcendencji Boga w stosunku do całego stworzenia. Nic, co stworzone, nie może być porównane z Bogiem, i dlatego nikt i nic nie może uzurpować sobie praw boskich; człowiek nie może stać się bożkiem, któremu należy się kłaniać. Już w starożytności żydzi i chrześcijanie odczytywali to pierwsze przykazanie jako zakaz statolatryi, tj. oddawania władzy państwowej czci boskiej, ta bowiem prowadzi do zniewolenia człowieka. Jedyność transcendencji Boga, ze względu na którą należy dzień święty święcić, stanowi także gwarancję ludzkiej transcendencji w stosunku do wszystkich spraw „tego świata”, nad którym człowiek ma panować, „czyniąc sobie ziemię poddaną”, a nie pozwolić, aby one panowały nad człowiekiem.

Czczenie dnia świętego poświęconego Komuś, komu na wyłączność oddaje się jeden dzień tygodnia (dzień święty), i szacunek oddawany rodzicom, to druga grupa przykazań szczególnie wyróżniająca d. z różnorodnych przepisów obyczajowo-moralnych. Człowiek prawo do odpoczynku ma nie tylko ze względu na konieczność oddania czci Bogu, ale także dlatego, że jest obciążony pracą, od której należy odpocząć. Żądanie, aby jeden z siedmiu dni tygodnia wyróżniał się od pozostałych poprzez religijną cześć oddawaną Bogu i odpoczynek od pracy, nie ma precedensu w kulturach ludów Wschodu, gdzie zaistniał kontekst pojawienia się d. Również przykazanie IV nakazujące oddawanie należnej rodzicom, następujące bezpośrednio po przykazaniach dotyczących transcendencji Boga, podnosi szacunek i troskę o rodziców, będących bezpośrednią przyczyną zaistnienia człowieka, do rzędu postawy religijnej, a więc postawy w aktach ludzkich najwyższej.

Trzecia grupa przykazań konstytuuje szczególną troskę o ludzkie życie i jego początek, usankcjonowany akceptacją społeczną, dlatego tu pojawiają się sformułowania najsilniejsze, wyrażone w formie negatywnej, a więc obowiązujące bez wyjątku, zawsze i wszędzie (semper et pro semper). Świętość życia ludzkiego, którego nie wolno unicestwiać przez żadną formę zabijania, oraz świętość

poczęcia ludzkiego życia, które to poczęcie zabrania cudzołóstwa, a więc nakazy: „nie zabijaj” i „nie cudzołóż” afirmują godność człowieka, który za źródło swego życia ma nie tylko rodziców, ale także samego Boga.

Czwarta grupa przykazań stoi na straży społecznego życia człowieka, który jest panem swego mienia i który w kontaktach społecznych musi kierować się prawdą, a nie kłamstwem, niszczącym podstawy społecznej więzi. Stąd przykazania zabraniające kradzieży, a nawet pożądaną rzeczy i spraw drugiego, oraz przykazanie społecznie doniosłe, jakim jest wykluczenie kłamstwa z życia społecznego, w postaci zakazu składania fałszywego świadectwa przeciw bliźnim. Inklinacje ludzkiej natury do zachowania życia, do przekazywania życia, do jego rozwoju w społecznościach rodzinnych posiadających prywatną własność i współzyskujących z innymi ludźmi na gruncie prawdy, a nie zakłamania, zyskały w d. sankcję religijną. Pogłębione rozumienie tych przykazań, przez ukazanie więzi z Jedynym Bogiem, gwarantem ludzkiej godności w bytowaniu i osobowym działaniu, ujawnia w całej pełni wartość człowieka, a ludzkie postępowanie wiąże mocniej, aniżeli wszelkie prawne deklaracje o niezbywalnych prawach człowieka.

Przykazania d. wiążą tylko w sumieniu; nie można powołując się na nie występować do sądu, jednak to właśnie przykazania d. przyczyniają się do wychowania ludzi w duchu posłuszeństwa prawu i prawości charakteru. Nic zatem dziwnego, że H. Mirabeau na posiedzeniu Stanów Generalnych podczas Rewolucji Francuskiej w 1789 złożył propozycję, by d. uznać za preambułę do Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela, jako że to właśnie d. jest wyrazem prawa naturalnego.

Bibliografia: Krąpiec Dz XVII; J. Salij, *Dekalog*, Pz 1993; A. Drożdż, *D. Teologia moralna szczegółowa*, I–II, Tw 1994; *Dziesięć przykazań*, w: *Katechizm Kościoła katolickiego*, Pz 1994, 473–570; H. Muszyński, *Dziesięć słów. Pytania współczesnego człowieka o D.*, Gn 1995; J. Wróbel, *D. — prawo miłości*, w: *Katechizm Kościoła katolickiego. Przesłanie moralne Kościoła*, Lb 1995, 77–95; W. Harrelson, *Dziesięć Przykazań*, w: *Słownik wiedzy biblijnej*, Wwa 1996, 135–136.

Mieczysław A. Krąpiec